

stämma d. 19 Juli förklarade sig icke vilja bekosta deras upptagande från Kyrkogolfvet och placering annorstädes, af skäl, att stenarna icke äro af synnerligt värde, enär runskrifterna till stor del äro afnötta och oläsliga, uttalade församlingen den önskan, att, då kyrkans golf år 1865 med ej obetydlig kostnad blifvit omlagdt, ifrågavarande stenar måtte få ligga orubbade.» I Säves samling av teckningar i Uppsala universitetsbibliotek (hs S 170 II) finns inlagt ett blad med påskriften »Runstenar i Klinte på Gotland. Från Alfred Ahlander v. p. l. Klinte juli 1886», som innehåller uppgift om de fyra inskrifterna G 164 »stor sten midt i kyrkan», G 165 »(nyfunnen) i kyrkan, nordvest om N:o 1», G 167 »midtför sydöstra portalen», G 166 »vid östra kyrkogårdsmuren» och som bekräftar stenarnas belägenhet i kyrkan respektive på kyrkogården.

Två av gravstenarna granskades 1902 av Hugo Pipping. Den ena var G 165, varav det större stycket vid detta tillfälle upptogs ur kyrkgolfvet och »uppställdes mot tornets södra portal». Avsikten var, att stenen sedan åter skulle flyttas inomhus. Den andra stenen som Pipping studerade var G 167, som då ännu låg kvar på sin förra plats söder om kyrkan.

Vid Otto von Friesens besök 1923 kunde endast två av de runristade gravstenarna identifieras, G 164 och G 166, den sistnämnda fortfarande stående vid östra kyrkogårdsmuren. De övriga efterforskades förgäves. I samband med kyrkorestaureringen 1933 flyttades G 166 in i kyrkan och fick sin nuvarande plats i korgolfvet. G 164 och G 166 granskades 1944 och 1961 av Elias Wessén, som samtidigt förgäves sökte efter de andra stenarna.

Först 1970–71 återfanns, delvis med hjälp av ordsbor, G 167 och större delen av G 165 samt den mycket slitna G 169. En av de tidigast kända, G 168, är fortfarande förkommen liksom den andra av Hilfelings »oläselige» (S 113).

I samband med restaurering framkom vintern 1977 vid avlägsnandet av yngre väggputs i tornkamarens bottenvåning figurristningar och runklotter, där endast några mycket fragmentariska runföljder kunde urskiljas. Eftersom numreringen då var genomförd och manuskriptet färdigställt för tryckning, gavs inskrifterna tilläggsnummer, G 221, 222.

164. Klinte kyrka

Pl. 25

Litteratur: L 1751, S 109, F 135, W 112. C. G. Hilfeeling, Resejournal 1799 (hs Fm 57: 6 i Kungl. Bibl.), s. 166; N. J. Ekdahl, Resa på Gotland 1826 (ATA), s. 15, Sammandrag av dagboken, s. 3; J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 152; W. Uppström, Brev t. C. Säve 17.8.1864 (i C. Säve, Runologiska anteckningar 21, ATA); C. Säve, Brev t. P. A. Säve 28.8.1864 (avskr. i hs R 623: 5 i UUB, s. 632); P. A. Säve, Reseberättelse 1864 (ATA), s. 294 f., Gotland 1864 (hs S 40 n i UUB), s. 190 f.; C. Ahlberg, Skrivelse t. B. E. Hildebrand 11.8.1869 (ATA); A. Ahlander, Runstenar i Klinte på Gotland (anteckningsblad juli 1886 i P. A. Säves saml. S 170 II i UUB); H. Pipping i VHAA:s Månadsblad 1900, s. 55; N. Tiberg, Anteckningar 1.7.1922 (Ulma 6260: 9); PM diar.-nr 24/1923 (ATA); O. v. Friesen, Anteckningar 1923, 1936 (UUB), s. 106 f., ds i Sveriges kyrkor, Gotland bd 3 (1942), s. 328; S. Ekbo, Uppkomsten av supinum i de germanska språken (Upps. Univ. Årsskr. 1943: 7), s. 23 not; G. Sjöborg t. Riksantikvarieämbetet 7.3.1946 (ATA); E. Wessén, Utkast till manus (ATA).

Äldre avbildningar: Ekdahl, teckning i a. a. Sammandrag; J. W. Hamner o. O. v. Friesen foto 1923 (ATA); A. Edle foto 1936 (ATA); I. Anderson o. E. Wessén foto 1961 (ATA).

Gravhäll med runinskrift. Den ligger mitt i stora gången i långhuset, 7 m Ö om södra ingången. Stenens högra kant täckes av det norra bänkkvarteret, varigenom en del av inskriften är oåtkomlig. Vid olika tillfällen, under senare hälften av 1860-talet samt på 1920- och 1940-talen, har det funnits planer på att ta upp stenen ur golvet eller i varje fall frigöra hela ristningen, men dessa har aldrig satts i verket. Att lösgöra bänkkvarteret innebär stora praktiska svårigheter. En friläggning diskuterades senast 1974 i samband med vissa restaureringsarbeten men ansågs inte realistisk.

Stenen låg redan när den första gången, 1799, observerades av C. G. Hilfeeling »på stora gången». Här noterades den också av N. J. Ekdahl 1826, »på gången nära vid stora dörren», och av P. A. Säve 1864,

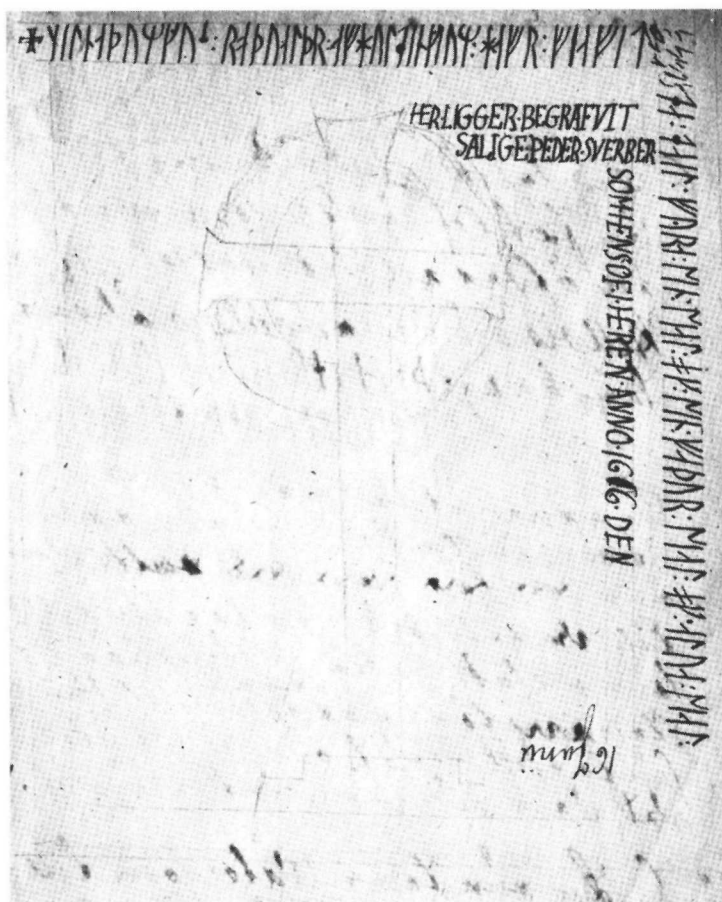

Fig. 19. G 164. Klinte kyrka. Efter teckning av N. J. Ekdahl.

»närmast öster om föregående [G 165]», samt av studenten, sedermera häradshövdingen W. Uppström (1844–1935) i brev till Carl Säve den 17.8.1864 mera detaljerat: »Denna sten 6,5 fot l., 5,7 fot bred upptill och 5,5 f. nedtill, ligger nästan midt i kyrkan med den öfre sidan åt vester och den ristade långsidan åt norr; dess bredd upptager nästan hela rummet mellan bänkraderna; norra sidan till en del öfversuddad af det mursbruk, hvarmed bänkfoten är beslagen.» Ännu 1864 var alltså inskriften i sin helhet tillgänglig, så som redan framgår av Ekdahls teckning 1826 (fig. 19). När hällen granskades av O. v. Friesen 1923 hade den sin nuvarande belägenhet med den högra långsidans runband dolt. Möjligen har förändringen skett i samband med omläggning av golvet. En sådan skedde 1865. Dock gör A. Ahlander 1886 inga inskränkningar i runtexten, vilket skulle kunna tydas så, att den då ännu var tillgänglig i sin helhet (Ahlanders uppteckning är inte identisk med Säves eller någon ännu äldre, och den är dessutom bättre; möjligen kan den dock vara tillrättalagd med någon äldre uppteckning som grund). På sin nuvarande plats granskades stenen 1944 och 1961 av E. Wessén.

Ljusgrå kalksten. Formen är svagt trapetsoid. Längd 1,96 m, synlig bredd upptill 1,55 m, nedtill 1,44 m. Säve uppger bredden vara 2 alnar och 22 tum (=1,75 m), vilket innebär, att ett 20 cm brett stycke nu är dolt. Ett skriftband löper längs stenens fyra kanter. Runor har dock funnits endast i huvudändans och högra långsidans kantband, de övriga sidornas är tomma. Ett enkelt ristat ringkors med trappstensfot har klart centrerad placering. Förvånande är att ringkorsets fot skäres av skriftbandets inre begränsningslinje. Gåttfullt ter sig också det lilla dekorativa korset på platsen för ringkorsets nedre vänstra kvadrant. Det har ingen naturlig placering, är hårt slitet och förefaller äldre än ringkorset; vore det yngre borde det

Med **hundingium** åsyftas namnet Hunninge på gårdar ett par kilometer Ö om Klinte kyrka. Ännu ett runbelägg på namnet finns i putsristningen G 129, *huntenkia* gen. pl., från år 1508. Båda dessa belägg är alltså tidigare än det från skrivna källor äldsta kända i Ortnamnsarkivet i Uppsala, *lasse hundenge* (1523 skb. G).

Inledningsorden *með naðum Guðs* är den välkända devotionsformeln *Dei gratia* i medeltida diploms intitulation. Se härom Å. Ljungfors, Bidrag till svensk diplomatik före 1350 (1955), s 76 f.

Runföljden 44–47 **dail** återger den normala gutniska formen av ordet. Diftongen i **giavit** speglar ristarens sydgutniska uttal. Se härom H. Pipping, Om runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna (Skr. utg. av K. Hum. Vet.-Samf. Uppsala 7: 3, 1901), s. 51.

Texten är som gravskrift ovanlig både till form och innehåll. Inskriften lämnar meddelande om själågåva, dvs. om gåva av jord till kyrkligt ändamål: »för sin själ . . .», men omtalar inte på traditionellt sätt den döde, som vilar under hällen, ej heller hans anhöriga som ombesörjt gravvården. Anledningen härtill känner vi inte. Utrymmet har i varje fall inte lagt hinder i vägen för ett tillägg. Å andra sidan är den föreliggande texten i sig ett avslutat helt. På en viktig punkt kan inskriften suppleras (Iakunen mellan r. 41 och 42 som uppstått med förlusten av högra övre hörnet, markerad av Ekdahl och omnämnd av Säge) med hjälp av bestämmelserna i Gutalagen: Rodvald har givit t i o n d edelen av sin jord. I Gutalagen kap. 7 § 2 stadgas nämligen: »Om världslig man [dvs. lekman] vill giva jord till kloster eller till kyrka, då giva han en tiondedel av sin jordegendom och ej mera, utom i det fall att hans fränder tillåta det.» (Svenska landskapslagar, tolkade av Å. Holmbäck och E. Wessén, IV, 1943, s. 210). Detta överensstämmer med ett brev år 1230, vari påven Gregorius IX stadfäster den gamla stadgan, att på Gotland »propter angustiam terre» ingen fick av jordegendom testamentera till kyrkor mer än en tiondedel (SD 1, s. 258). Se vidare påvabrev den 10 juni 1274 angående testamentsrätt på Gotland (L. M. Bååth, Bidrag till den kanoniska rättens historia i Sverige 1, 1905, s. 161 f.) och biskopsstatut för Gotland 1329 (Synodalstatuter, utg. av J. Gummerus, 1902, s. 84), § 9.

De båda namngivna männens inbördes relation framgår inte av texten, men möjligen förhåller det sig så att Hallvat är son till Rodvald och den som ombesörjt gravvården. Under intryck av kyrkans och de jordägande böndernas stridiga ekonomiska intressen och lagens bestämmelser härutinnan har han i textens avfattning på ett bestående sätt som arvinge godkänt och bekräftat Rodvalds testamentariska förordnande.

Inskriften är svår att tidsbestämma. Gravhällens form pekar mot yngre medeltid liksom det stora korset. Det lilla korset säger i sammanhanget mycket litet. Det är till typen äldre men kan ju tyvärr inte med någon säkerhet relateras till inskriften. På devotionsformeln användning vågar man inte grunda någon datering. Runornas läge – fritt mellan ramlinjerna – ger heller inte något utslag. Motsvarande finns visserligen bl. a. på G 158 från 1300-talets första fjärdedel, men G 158 är kvalitativt vida överlägsen G 164. Jag håller snarast G 164 för yngre än G 158.

165. Klinte kyrka

Pl. 25

Litteratur: F 139. J. Peringskiöld, Monumenta Sveo-Gothorum, Vol. 8 (hs Fh 8 i Kungl. Bibl.), bl. 102; W. Uppström, Brev t. C. Säve 17.8.1864 (i C. Säve, Runologiska anteckningar 21, ATA); C. Säve, Brev t. P. A. Säve 28.8.1864 (avskr. i hs R 623: 5 i UUB, s. 632), 30.8.1864 (ibid. s. 636); P. A. Säve, Reseberättelse 1864 (ATA), s. 294 f., Gotland 1864 (hs S40 n i UUB), s. 190; A. Ahlander, Runstenar i Klinte på Gotland (anteckningsblad juli 1886 i P. A. Sävess samling S 170 II i UUB); H. Pipping, Runinskrifter undersökta 1902 (ATA), nr 9; O. v. Friesen i Sveriges kyrkor, Gotland bd 3 (1942), s. 330; E. Wessén, Utkast till manus (ATA); E. Klint t. E. Svärdström 2.11.1970 (ATA); E. Svärdström, Runfynd 1971 (i Fornvännen 1972), s. 255.

Äldre avbildningar: Bläckteckning av okänd i Peringskiöld a. a.; Pipping foto 1902 (ATA).